

А. П. Макаренко,
д. е. н., професор, професор кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту,
Інженерний навчально-науковий інститут ЗНУ, м. Запоріжжя
ORCID ID: 0000-0002-9576-928X

Д. Ю. Левитська,
магістрант кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту,
Інженерний навчально-науковий інститут ЗНУ, м. Запоріжжя
ORCID ID: 0000-0001-9436-4486

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.1.30

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ НА ТОРГІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

A. Makarenko,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Accounting, Analysis,
Taxation and Audit, Engineering Educational and Scientific Institute of Zaporizhzhya National University
D. Levytzka,
Master's student of the Department of Accounting, Analysis, Taxation and Audit,
Engineering Educational and Scientific Institute of Zaporizhzhya National University

IMPROVEMENT OF ACCOUNTING AND INTERNAL AUDIT OF SETTLEMENTS WITH DEBTORS AT TRADING ENTERPRISES

Для кожного підприємства, що стикається з дебіторською заборгованістю, у тому числі і для торговельного, існує велика ймовірність того, що її не сплатять. Недосконалий облік дебіторської заборгованості або наявність безнадійної заборгованості приводять до заниження прибутку підприємства та підвищує ймовірність банкрутства. Виходячи з цього, підприємству необхідно проводити контроль обліку розрахунків з дебіторами, приділяючи велику увагу кожному процесу.

Метою статті є вдосконалення обліку та внутрішнього аудиту розрахунків з дебіторами.

Для вдосконалення обліку та внутрішнього аудиту на підприємстві було запропоновано скласти власні нормативи для аудиту на підставі Міжнародних стандартів аудит. Також запропоновано тести, план та програма аудиту, що допоможуть отримати більше інформації, та робочі документи — для зручного групування та повного відображення наданої інформації.

Основними завданнями проведення внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості є аналіз та оцінка організації та надійності системи внутрішнього контролю обліку дебіторської заборгованості; перевірка факторів, які впливають на збільшення заборгованості; виявлення рівня ризику виникнення дебіторської заборгованості; дослідження правильності, повноти та своєчасності відображення дебіторської заборгованості в обліку; надання консультації для подальшого покращення обліку заборгованості.

Запропоновані удосконалення обліку та внутрішнього аудиту допоможуть покращити організацію обліку дебіторської заборгованості загалом, а також попередити виникнення безнадійної дебіторської заборгованості.

For every company that faces receivables, including trade, there is a high probability that it will not be paid. In the case where receivables can be repaid from the provision for doubtful debts — the activity can be considered normal, if the amount of the reserve is not enough — it indicates a clear

deficiency in accounting or internal control of the enterprise. Imperfect accounting of receivables or the presence of bad debts lead to an understatement of the company's profits and increases the likelihood of bankruptcy. Based on this, the company needs to control the accounting of settlements with debtors, paying close attention to each process.

The aim of the study is to develop practical recommendations for organizing accounting and control of settlements with buyers and customers in trade organizations.

To improve accounting and internal audit at the enterprise, it was proposed to develop its own standards for auditing based on International Standards, create a reserve for doubtful debts and develop a procedure for determining it in the accounting policy of the enterprise as well as timely exercise control over the ratio of receivables and payables. Internal control assessment tests, an audit plan and program to help obtain more information, and working papers are also proposed for easy grouping and complete display of the information provided.

The purpose of the audit of receivables is to verify the legality of the causes of receivables and the timeliness of its repayment, proper accounting of calculations and measures taken by the management of the organization to eliminate bad debts. The main tasks of the internal audit of receivables are: analysis and assessment of the organization and reliability of internal control systems for accounting receivables; checking the factors influencing the struggle; identifying the level of risk of receivables; study of the correctness, completeness and ownership of the reflection of receivables in accounting; providing recommendations for further improvement of debt accounting.

The proposed improvements in accounting and internal audit will help to improve the organization of accounting for receivables in general, as well as prevent the occurrence of bad debts.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, резерв сумнівних боргів, аудит, облік, процедури, план, програма, робочі документи.

Key words: receivables, provision for doubtful debts, audit, accounting, procedures, plan, program, working documents.

ВСТУП

У наш час більшість підприємств знаходяться на межі кризового становища через нездатність задовольнити власні потреби або покрити зобов'язання перед фінансовими установами. У більшості випадків подібна неплатоспроможність пов'язана із виникненням дебіторської заборгованості або з нездатністю достовірно та у повному обсязі відобразити її стан. Актуальність цієї статті полягає у потребі вдосконалити організацію обліку та внутрішнього аудиту розрахунків з дебіторами.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вивченню особливостей обліку та організації внутрішнього контролю дебіторської заборгованості присвячено праці таких вчених: Єлісеєва О, Гуня В., Коблянська О.І., Акімова Н.С., Топоркова О.В., Сафінського В.Л., Меліхова Т.О. та інших. Незважаючи на таку кількість робіт, питання заборгованості залишається все ще не до кінця розкритим та потребує подальшого дослідження.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Виходячи з робіт вчених стає зрозуміло, що загалом до проблеми дебіторської заборгованості підприємства відносяться халатно та не приділяють достатню увагу. Виникають суперечки у обліку та оподаткуванні заборгованості, насамперед через формування резерву сумнівних боргів та обліку безнадійної заборгова-

ності, а також суперечки безпосередньо щодо внутрішнього контролю, а точніше інформаційної забезпеченості підприємства.

У розрізі дебіторської заборгованості автори виділяють такі проблеми, які впливають на її збільшення:

1. Недостатньо розкриті питання класифікації заборгованості.
2. Відсутність на підприємствах резерву сумнівних боргів.
3. Відсутність або не досконально розроблено план проведення внутрішнього контролю.
4. Відсутність плану дій у разі довгострокової заборгованості [1].

Для обліку та достовірного відображення даних у фінансовій звітності важливе місце посідає класифікація дебіторської заборгованості.

На думку Оксани Єлісеєвой та Володимира Гуні, за винятком стандартної класифікації, необхідно також поділити дебіторську заборгованість на заплановану та незаплановану. На нашу думку, такий поділ є дуже доречним, бо є можливість розмежувати дебіторську заборгованість на ту, яку планували для отримання майбутніх економічних вигод (про те все одно є ймовірність, що навіть запланована заборгованість не буде виплачена) та ту, яка виникла внаслідок допущених помилок у документах, фальсифікування отриманих даних (зловживання посадою) або ж обставин, що непідвласні контролю [8].

На нашу думку, проблеми з класифікацією дебіторської заборгованості на практиці виникають через

те, що у П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" (далі — П(С)БО 10) відсутні конкретні розмежування. Так, наприклад, П(С)БО 10 дає визначення поточної заборгованості як тій, що виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена протягом 12-ти місяців, а довгострокову — характеризує як ту, що не виникає в ході нормального операційного циклу та строк оплати якої становить більше 12-ти місяців. Завдяки НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" ми знаємо, що під операційним циклом розуміють проміжок часу між придбанням запасів та отриманням грошових коштів за реалізацію виготовленої з них продукції. Про те жодне положення не дає визначення поняттю "нормальний операційний цикл". На думку Сафонського В.Л., поняття "нормальний операційний цикл" не має відношення до часових рамок, а прив'язане скоріше до самого підприємства. Не варто забувати, що для кожного підприємства нормальний операційний цикл може сягати як 12 місяців, так і більше [3].

Отже, у П(С)БО 10 при класифікації дебіторської заборгованості потрібно або деталізувати визначення без узагальнень, або з усіх можливих варіантів вибрати те, яке не викликати диспутів.

Резерв сумнівних боргів є своєрідною рятувальною шлюпкою для підприємства. Його створюють з приводу обачності для можливості покриття (у майбутньому) безнадійної дебіторської заборгованості. Винятком для створення становлять суб'єкти малого підприємництва та бюджетні організації.

Наразі нам відомо, що величина резерву нараховується наступними методами (рис. 1).

Перший метод використовується шляхом підсумку сумнівних заборгованостей по окремим дебіторам. Другий метод використовується шляхом нарахування коефіцієнту сумнівності.

На нашу думку, маючи справу з дебіторською заборгованістю, необхідно приділяти увагу усім деталям, а тому більш доречним є нарахування величини резерву сумнівних боргів шляхом класифікації дебіторської заборгованості". Цей метод передбачає "класифікацію заборгованості на відповідні групи в залежності від строку непогашення.

Відповідно до розділу IX "Дебіторська заборгованість" у Примітках до річної звітності (форма № 5), у таблиці 1 нами наведено поділ заборгованостей.

Подібна класифікація, на наш погляд, не є доцільною, оскільки використовується дуже великий проміжок часу, тим паче, що подібний проміжок не є відповідним для створення самого резерву.

Такі автори, як П'ятигорець Г.С., Ніколайчук К.В., Мальчевська О.П. та Харчук Ю.Ю. пропонують розділити дебіторську заборгованість за строками непогашення до 3-х, 6-ти та 12-ти місяців. На наш погляд, розподіл доцільно здійснювати поквартально, тобто період непогашення у розмірі до 3-х, 6-ти, 9-ти та 12-ти місяців. Оскільки резерв сумнівних боргів визначається на дату складання балансу, подібна класифікація спростить та прискорить його нарахування, а безпосереднє використання методу використання коефіцієнту сумнівності

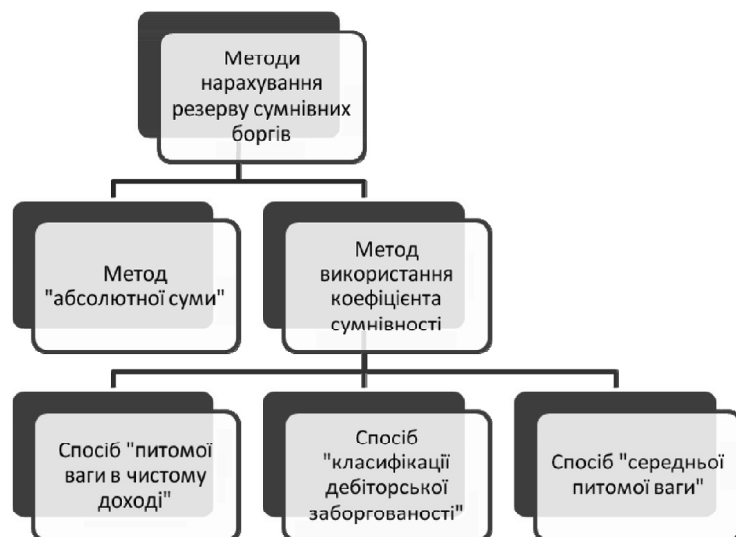

Рис. 1. Методи нарахування резерву сумнівних боргів

Джерело: розроблено авторами.

Таблиця 1. Поділ дебіторської заборгованості відповідно до Приміток до річної звітності

№	Група	Період непогашення
1	Перша група	Від 0 до 12-ти місяців
2	Друга група	Від 12-ти до 18-ти місяців
3	Третя група	Від 18-ти до 36-ти місяців

Джерело: доопрацьовано авторами на основі [17].

шляхом "класифікації дебіторської заборгованості" надасть більш детальну інформацію по заборгованості.

На наша думку, доцільно, щоб на підприємстві автоматично розподілялась сума дебіторської заборгованості на окремі субрахунки в залежності від їх класифікації. Так, наприклад, суму поточної заборгованості за реалізовані товари, роботу та послуги необхідно відображати на таких субрахунках:

- 3611 "Розрахунки з вітчизняними покупцями та замовниками з оплатою до 3-х місяців";
- 3612 "Розрахунки з вітчизняними покупцями та замовниками з оплатою до 6-ти місяців";
- 3613 "Розрахунки з вітчизняними покупцями та замовниками з оплатою до 9-ти місяців";
- 3614 "Розрахунки з вітчизняними покупцями та замовниками з оплатою до 12-ти місяців".

При відображенні довгострокової дебіторської заборгованості суму прострочку бажано рахувати з 13-го місяця. Класифіковану довгострокову заборгованість краще відображати на субрахунках:

- 181 "Довгострокова дебіторська заборгованість зі строком оплати до 18-ти місяців";
- 182 "Довгострокова дебіторська заборгованість зі строком оплати до 24-х місяців";
- 183 "Довгострокова дебіторська заборгованість зі строком оплати до 30-ти місяців"

Використовуючи ці субрахунки, підприємство має змогу отримати детальну інформацію по заборгованості за конкретний період сплати. Це допоможе контролювати процес обліку та запобігти виникненню безнадійної заборгованості.

Таблиця 2. Запропонована відомість з відображення поточної (довгострокової) заборгованості

№	Контрагент	Сума боргу з першого місяця прострочки	Нарахована сума штрафу протягом періоду	Виплачена сума штрафу протягом періоду	Сума заборгованості станом на __.__.20__р.

Джерело: складено авторами.

Для документального відображення класифікованої заборгованості, відповідно до запропонованих субрахунків, рекомендуємо використовувати запроповану у таблиці 2 форму відомості. Для відображення поточної заборгованості рекомендуємо нумерувати відомість відповідно до номеру субрахунку, а саме, для субрахунку 3611 "Розрахунки з вітчизняними покупцями та замов-

никами з оплатою до 3-х місяців" використовувати нумерацію 361.1 і подібне. Такого ж типу нумерацію застосовувати для відображення довгострокової заборгованості.

У разі порушення покупцем умов договору та для того щоб зобов'язати його сплатити штраф, рекомендуємо застосувати на підприємстві запроповану форму Акту-претензії, зображену на рисунку 2.

_____ (посада керівника)

_____ (назва підприємства, код ЄДРПОУ)

_____ (ФІО керівника підприємства)

_____ (Юридика адреса підприємства-покупця)

Акт-претензій №

Про сплату штрафів за несплату реалізованої товару, робіт та послуг

На підставі Договору про реалізацію товарів, робіт та послуг (далі Договір) № _____ від __.__.20__р., укладеного між _____, в особі _____ (далі – Покупець), з однієї сторони, та _____ в особі _____ (далі - Постачальник), з іншої, встановлено обов'язок Покупця сплатити Постачальнику суму боргу у розмірі _____ грн.

Замовлення Покупця № _____ від __.__.20__р. було виконано протягом _____ днів (доби), про що свідчать видаткова накладна № _____ від __.__.20__р. та товаро-транспортна накладна № _____ від __.__.20__р.

Відповідно до виставленого покупцю рахунку № _____ від __.__.20__р., ним була сплачена заборгованість у розмірі _____ грн., залишок заборгованості становить _____ грн.

Загальна сума претензії становить _____ грн. – сума штраф становить _____ % відповідно до пункту _____ Договору.

Керуючись п.4 ст. 231 Господарського кодексу України, ст. 19 Господарсько процесуального кодексу України та п. _____ Договору, прошу, в установленний законом строк для відповіді на претензію, сплатити суму претензії у розмірі _____ грн. на розрахунковий рахунок Постачальника.

У разі, якщо Покупець відмовиться від задоволення претензії у зазначений строк, Постачальник буде змушений звернутись з позовом до суду.

Додатки:

1. Копія Договору № _____ від __.__.20__р.;
2. Копія видаткової накладної № _____ від __.__.20__р.;
3. Копія товаро-транспортної накладної № _____ від _____ .20__р.;
4. Копія виставленого рахунку № _____ від __.__.20__р.

Директор _____ / _____ / _____ .20__р.

Рис. 2. Запропонована форма Акт-претензії

Джерело: доопрацьовано на основі [18].

Таблиця 3. Тест оцінки внутрішнього контролю дебіторської заборгованості

№	Зміст питання	Відповідь			Примітки
		Так	Ні	Власна	
1	2	3	4	5	6
1	Хто перевіряє укладання договорів?				
2	Чи проводиться аналіз фінансового стану покупця?				
3	Ким ведеться контроль за виконанням умов договорів?				
4	На основі яких документів ухвалюється укладання договорів?				
5	Для відображення дебіторської заборгованості використовуються журнали та відомості?				
6	Чи розподілені розрахунки з покупцями та розрахунки з підзвітними особами між різними працівниками бухгалтерії?				
7	Чи являється їх робота взаємозамінною?				
8	Чи обмежений доступ до програмних носіїв?				
9	Чи перевіряються усі необхідні реквізити у первинних документах?				
10	Чи проставляються підписи та печатки на виписаних документах?				
11	Чи перевіряється відповідність даних у первинних документах з програмними розрахунками?				
12	Чи складається реєстр перевірки відповідності даних?				
13	Чи формується резерв сумнівних боргів?				
14	За яким методом розраховується резерв сумнівних боргів?				
15	Чи використовуються наступні розрахунки при класифікації заборгованості: -18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» -944 «Сумнівні та безнадійні борги»				
16	Як списується безнадійна заборгованість?				
17	З якою періодичністю складається акт-звірка розрахунків?				
18	Чи групується дебіторська заборгованість?				
19	За якими показниками?				
20	Чи застосовується взаєморозрахунок при погашенні дебіторської заборгованості?				
21	Чи контролюється об'єм використаного пального під час відрядження?				
22	Чи проводиться інвентаризація дебіторської заборгованості? З якою періодичністю? Як відображаються результати?				

Джерело: доопрацьовано авторами на підставі [12].

Як зазначалось раніше, однією з причин, що впливають на збільшення дебіторської заборгованості є відсутність внутрішнього контролю або його недосконала розробка. Однією зі складових внутрішнього контролю є внутрішній аудит. Внутрішній аудит — незалежна ланка в діяльності підприємства, що сформована для оцінки господарської діяльності, надання консультацій та рекомендацій [11].

часності відображення дебіторської заборгованості в обліку.

— Надання консультацій для подальшого покращення обліку заборгованості.

Для достовірної оцінки внутрішнього контролю обліку дебіторської заборгованості у таблиці 3 наведено тест аудиту.

Наявність внутрішнього аудиту на підприємстві є необхідною для ведення господарської діяльності. Він не лише дозволить звести до мінімуму ймовірність банкрутства, але й посідає значне місце при формуванні відносин з кредиторами та партнерами.

Враховуючи те, що організація внутрішнього аудиту на підприємстві є відносно новим і в жодному нормативному документі (зокрема у Законі України "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність") відсутнє його визначення, роль та значення в аудиторській діяльності, ми пропонуємо підприємству самостійно скласти нормативи внутрішнього аудиту на підставі Міжнародних стандартів внутрішнього аудиту.

До завдань внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості слід віднести:

— Аналіз і оцінку організації та надійності системи внутрішнього контролю дебіторської заборгованості.

— Перевірка факторів, які впливають на збільшення заборгованості.

— Виявлення рівня ризику виникнення безнадійної заборгованості.

— Дослідження правильності, повноти та своєчасності

Таблиця 4. План внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості

Етап аудиту	Перелік аудиторських процедур	Термін проведення
1	2	3
Попередній	Знайомство зі структурою підприємства	
	Оцінка системи внутрішнього контролю	
	Ознайомлення з Наказом про облікову політику	
Основний	Перевірити наявність первинних документів	
	Перевірити умови сплати за договором	
	Перевірити правильність класифікації дебіторської заборгованості	
	Перевірити правильність відображення дебіторської заборгованості в обліку	
	Перевірити відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності	
	Перевірка законності списання та аргументованості списання безнадійної заборгованості	
	Групування недоліків	
Заключна	Формулювання аудиторських висновків	

Джерело: доопрацьовано авторами на підставі [12].

Таблиця 5. Програма внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості

№	Аудиторські процедури	Мета	Якісні критерії	Документи обліку	Методи аудиту	Індекс документу	Термін аудиту
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Перевірити наявність первинних документів	Впевнитись у існуванні первинних документів	А, Б, В	Видаткова накладна, податкова накладна, ТТН, виписка банку, касові ордери, журнал 3, відомості, платіжні доручення	Вибіркова, документальна	ДЗ-1	
2	Перевірити умови сплати за договором	Впевнитись правильності умов сплати за договором	Б, В, Г	Договір, виписка банку	Вибіркова, суцільна	ДЗ-2	
3	Перевірити правильність класифікації дебіторської заборгованості	Впевнитись у правильності класифікації дебіторської заборгованості	А, Б, В, Г	Журнал 3, Відомості до журналу 3	Суцільна	ДЗ-3	
4	Перевірити правильність відображення дебіторської заборгованості в обліку	Впевнитись у правильності відображення дебіторської заборгованості в обліку	А, Б, Г	Платіжні документи, журнал 3, відомості, головна книга	Суцільна, документальна	ДЗ-4	
5	Перевірити відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності	Впевнитись у правильності відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності	А, Б, Г	Видаткова накладна, журнал, Баланс	Документальна	ДЗ-5	
6	Перевірка законності та аргументованості списання безнадійної заборгованості	Перевірити законність та аргументованості списання безнадійної заборгованості	А, Б, Г	Ухвала суду, платіжні доручення, бухгалтерська довідка, рахунок	Вибіркова, документальна	ДЗ-6	

Джерело: доопрацьовано авторами на підставі [12].

У таблиці 4 відображено план аудиторської перевірки, а у таблиці 5 — програма аудиту дебіторської заборгованості.

У таблицях 6—8 наведено робочі документа аудиторів, що допоможуть отримати більш детальну інформацію при внутрішньому аудиті дебіторської заборгованості.

Таблиця 6. Робочий документ аудитора ДЗ-1 "Перевірка наявність первинних документів"

Контрагент	Дата операції	Первинні документи						Примітки
		Видаткові накладні	ТТН	Податкові накладні	Касові ордери (зазначити)	Журнал 3	Відомості (зазначити)	

Джерело: розроблено авторами.

Таблиця 7. Робочий документ аудитора ДЗ-3 "Перевірка правильної класифікації дебіторської заборгованості"

Контрагент	Період сплати за договором	Фактична дата сплати	Класифікація на підприємстві	Примітки

Джерело: розроблено авторами.

Таблиця 8. Робочий документ аудитора ДЗ-4 "Перевірка правильності відображення дебіторської заборгованості"

Зміст операції	За даними п-ва				За даними аудитора				Відхилення			
	Дата	Дт	Кт	Сума	Дата	Дт	Кт	Сума	Дата	Дт	Кт	Сума

Джерело: розроблено авторами

ВИСНОВКИ

У статті запропоновано більш детально приділити увагу конкретному визначенню дебіторської заборгованості, що в подальшому дасть змогу точніше її класифікувати, змінити політику обліку заборгованості та ввести нововведення внутрішнього аудиту.

Також у статті запропоновано доопрацьовані тести, план та програму аудиту, які допоможуть досконально оцінити стан поточних контролю та обліку, а також вчасно прийняти рішення при відображенні ризику появи безнадійно заборгованості.

Література:

1. П'ятигрець Г.С., Ніколайчук К.В. Шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості. Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна "Проблеми економіки транспорту", 2017, № 13. С. 40—46. URL: <http://eadnurt.diiit.edu.ua/bitstream/123456789/10178/1/Pyatigorets.pdf> (дата звернення 15.11.2020).

2. Мальчевська О.П. Недоліки обліку дебіторської заборгованості підприємств України та напрями їх усунення. Науковий блог. Національний університет "Острозька академія". URL: <https://naub.oa.edu.ua/2017/%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B8-%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%83-%D0%B4%D0%B5%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B3/> (дата звернення 15.11.2020).

3. Сафінський В. Критерії розподілу дебіторської заборгованості. UHY Prostor LLC. Audit & Consalting Co. URL: <https://www.uhy-prostor.com/blog/kriteriyi-rozpodilu-debitorskoyi-zaborgovanosti/> (дата звернення 16.11.2020).

4. Єлісеєва О., Гуня В., Белозерцев В. Проблеми обліку дебіторської заборгованості підприємств у контексті розвитку товарного кредитування. Економіст. 2012. № 11. С. 68—73. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=-econ_2012_11_17 (дата звернення 01.12.2020).

5. Степанова А. Для чого підприємству потрібен внутрішній аудит. Вісник МСФЗ. 2019. № 11. URL: https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ-002031 (дата звернення 01.12.2020).

6. Меліхова Т.О. Методичні засади проведення внутрішнього контролю розрахунків з покупцями та замовниками для підвищення ефективності фінансово-госпо-

дарської діяльності підприємства. Агросвіт. 2019. № 9. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2875&i=2> (дата звернення 01.12.2020).

7. Макаренко А.П., Меліхова Т.О., Бескоста Г.М. Організація і методика аудиту: навч.-метод. посібник. Запоріжжя: ЗДІА, 2015. 190 с.

8. Макаренко А.П., Меліхова Т.О., Бескоста Г.М. Аудит: навч.-метод. посібник. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. 184 с.

9. Макаренко А. П., Меліхова Т.О., Чакалова Н.С. Удосконалення облікових реєстрів з метою своєчасного управління підприємством та контролю за його фінансовою безпекою. Економічний вісник університету. 2014. Вип. 22 (1). С. 85—95.

10. "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність": Закон України: № 2258-VIII редакція від 01.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення 25.11.2020).

11. Меліхова Т.О. Економічна безпека підприємства: формування, контроль, ефективність: монографія. Херсон: Видавничий дім "Гельветика", 2018. 632 с.

12. Йовенко І. Проведення внутрішнього аудиту на підприємстві: важливі аспекти. Аудитор України. Методика та практика аудиту. 2015. № 4 (233). С. 30—35.

13. Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. Організація і методика аудиту: навч. посіб. 3-є вид. К.: Каравела; 2006. С. 560.

14. Савченко В.Я., Зотов В.О., Кириленко С.А., Петрик О.А., Чумакова І.Ю. Аудит: навч.-метод. посібник. Файловий архів студентів. URL: <https://studfile.net/preview/5413026/> (дата звернення 01.12.2020).

15. Альошкіна Н. Розрахунок резерву сумнівних боргів: вам вирішувати — який метод обирати. Податки & Бухолік. 2017. № 21. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2017/march/issue-21/article-25948.html> (дата звернення 25.11.2020).

16. Облік дебіторської заборгованості. Фінансовий облік. Конспект лекції. Bookwu.net. URL: http://bookwu.net/book_fininsovij-oblik_1105/5_3.-oblk-debitorskoi-zaborgovanost (дата звернення 25.11.2020).

17. Граковський Ю. Дебіторська заборгованість: особливості обліку. Вісник. Офіційно про податки. 2016. № 20 (878). URL: <http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/9795> (дата звернення 30.11.2020).

18. Січ О. Претензія про сплату неустойки та її облік у заявника. Голоvbух. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7378-pretenziya-pro-splatu-neustoyki-ta-oblik-u-zayavnika> (дата звернення 30.11.2020).

19. Меліхова Т.О., Алексютіна Т.В. Розробка системи знаків виявлених помилок для удосконалення аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. Економічний форум. Луцьк: ЛНТУ, 2013. С. 391—396.

20. Макаренко А.П., Меліхова Т.О., Чакалова Н.С. Інформаційна база заповнення спрощеної звітності — інструмент управління та фінансової безпеки. Часопис економічних реформ. 2014. № 1. С. 26—32.

21. Подмешальська Ю.В., Меліхова Т.О., Чакалова Н.С. Бухгалтерський облік: навч.-метод. посібник. Запоріжжя: ЗДІА, 2017. 400 с.

22. Меліхова Т.О., Лукашова М.А. Удосконалення методики внутрішнього аудиту розрахунків з підзвітними особами для підвищення економічної безпеки підприємства. Ефективна економіка. 2019. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6826> (дата звернення: 16.12.2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.1.30

23. Макаренко А.П., Ахмєдова Д.В. Удосконалення аудиту короткострокової дебіторської заборгованості. Агросвіт. 2018. № 2. С. 45—51.

24. Меліхова Т.О. Методичні засади проведення внутрішнього аудиту розрахунків з підзвітними особами для підвищення ефективності діяльності підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 9. С. 10—17. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.9.10

25. Меліхова Т.О., Троян О.В., Бондаренко І.В. Удосконалення методики внутрішнього аудиту розрахунків з постачальниками для підвищення економічної безпеки підприємства. Економіка та держава. 2019. № 2. С. 88—93. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.2.88

26. Меліхова Т.О., Лукашова М.А. Удосконалення методики внутрішнього аудиту розрахунків з підзвітними особами для підвищення економічної безпеки підприємства. Ефективна економіка. 2019. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6826> (дата звернення: 16.12.2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.1.30

27. Меліхова Т.О., Чакалова Н.С., Кулек А.С. Удосконалення методики внутрішнього аудиту розрахунків із покупцями з метою запобігання порушень під час тендерних закупівель. Агросвіт. 2019. № 4. С. 32—41. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.4.32

28. Макаренко А.П., Меліхова Т.О., Чакалова Н.С. Теорія і методика документування в обліку та аудиті: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти за рівнем бакалавра зі спеціальності 071 "Облік і оподаткування" за денною та заочною формою навчання. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. 400 с.

29. Меліхова Т.О., Троян Т.О. Аналіз впливу податкового навантаження на рівень податкової безпеки підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 20. С. 33—37.

30. Макаренко А.П., Меліхова Т.О., Подмешальська Ю.В., Чакалова Н.С. Бухгалтерський облік: навч.-метод. посібник. Запоріжжя: ЗДІА, 2018. 602 с.

31. Макаренко А.П., Меліхова Т.О., Чакалова Н.С. Податкове планування та мінімізація податкових ризиків: навч. посібник: рек. вченою радою ЗДІА. Запоріжжя: ЗДІА, 2017. 260 с.

32. Подмешальська Ю.В., Меліхова Т.О., Чакалова Н.С. Бухгалтерський облік: навч.-метод. посібник. Запоріжжя: ЗДІА, 2017. 400 с.

References:

1. Pyatigrets, G.S. and Nikolaichuk, K.V. (2017), "Holes are more sophisticated in the debut of foreign

trade", Zbirnyk naukovykh prats' Dnipropetrovs'koho natsional'noho universytetu zaliznychnoho transportu imeni akademika V. Lazariana "Problemy ekonomiky transportu", [Online], vol. 13, pp. 40—46, available at: <http://eadnurt.diiit.edu.ua/bitstream/123456789/10178/1/Pyatigrets.pdf> (accessed 15 Nov 2020).

2. Malchevska, O.P. (2017), "Disadvantages of accounting for receivables of Ukrainian enterprises and directions for their elimination", Naukovyj bloh. Natsional'nyj universytet "Ostroz'ka akademii", [Online], available at: <https://naub.oa.edu.ua/2017/%D0%B-D%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B8-%D0%BE%D0%B1-D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%83-%D0%B4%D0%B5%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B3/> (accessed 15 Nov 2020).

3. Safinsky, V. (2020), "Criteria for the distribution of receivables", UHY Space LLC. Audit & Consulting Co, [Online], available at: <https://www.uhy-prostor.com/blog/kriteriyi-rozpodilu-debitorskoyi-zaborgovanosti/> (accessed 16 Nov 2020).

4. Yeliseyeva, O. Gunya, V. and Belozertsev, V. (2012), "Problems of accounting for receivables of enterprises in the context of commodity lending", Ekonomist, [Online], vol. 11, pp. 68-73, available at: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=-S&S21P03=FILE=&S21STR=econ_2012_11_17 (accessed 01 Dec 2020).

5. Stepanova, A. (2019), "Why the company needs an internal audit", Visnyk MSFZ, [Online], vol. 11, available at: https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ002031 (accessed 01 Dec 2020).

6. Melikhova, T.O. (2019), "Methodical ambush of carrying out internal control over purchases and managers for the selection of the efficiency of financial and state-sponsored activity of the industry", Agrosvit, [Online], vol. 9. available at: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2875&i=2> (accessed 01 Dec 2020).

7. Makarenko, A.P. Melikhova, T. O. and Beskosta, H. M. (2015), Orhanizatsiya i metodyka audyt [Organization and method of audit], ZDIA, Zaporizhzhya, Ukraine.

8. Makarenko, A.P. Melikhova, T. O. and Beskosta, H. M. (2016), Audyt [Audit], ZDIA, Zaporizhzhya, Ukraine.

9. Makarenko, A. P. Melikhova, T. A. and Chakalova, N. S. (2014), "Improving accounting records in order to manage the enterprise in a timely manner and monitor its financial security", Ekonomichnyj visnyk universytetu, vol. 22 (1), pp. 85—95.

10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine "On the audit of financial statements and auditing activities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (accessed 25 Nov 2020).

11. Melikhova, T.O. (2018), Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva: formyrovanye, kontrol', efektyvnist' [Economic security of the enterprise: formation, control, efficiency], Kherson, Ukraine.

12. Yovenko, I (2015), "Conducting an internal audit of the enterprise: important aspects", Auditor of Ukraine. Audit methodology and practice, vol. 4 (233), pp. 30—35.
13. Kulakovskaya, LP and Picha, Yu.V. (2006), Orhanizatsiia i metodyka audytu [Organization and method of audit], 3rd ed, Karavela, Kyiv, Ukraine.
14. Savchenko, V.Ya. Zotov, V.O. Kirilenko, S.A. Petrik, O.A., and Chumakova, I.Yu. (2003), "Audit", Fajlovij arkhiv studentiv, [Online] available at: <https://studfile.net/preview/5413026/> (accessed 01 Dec 2020).
15. Alyoshkin, N. (2017), "Calculation of the provision for doubtful debts: you decide — which method to choose", Podatky & Bukholik, [Online]. №21. available at: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2017/march/issue-21/article-25948.html> (accessed 25 Nov 2020).
16. Bookwu.net (2020), "Accounting for receivables. Financial Accounting. Lecture notes", available at: http://bookwu.net/book_finisovij-oblik_1105/5_3.-oblk-debtorskoi-zaborgovanost (accessed 25 Nov 2020).
17. Grakovsky, Yu. (2016), "Accounts receivable: features of accounting", Visnyk, Ofitsijno pro podatky, [Online], vol. 20 (878), available at: <http://www.visnyk-com.ua/ru/pubs/id/9795> (accessed 30 Nov 2020).
18. Sich, O. (2018), "Claim for payment of the penalty and its registration with the applicant", Holovbukh, [Online], available at: <https://www.golovbukh.ua/article/7378-pretenzija-pro-splatu-neustoyki-ta-oblk-uzayavnika> (accessed 30 Nov 2020).
19. Melikhova, T.O. and Aleksytina, T.V. (2013), "Development of a system of signs of detected errors to improve the audit of payments with suppliers and contractors", Ekonomichnyy forum, pp. 391—396.
20. Makarenko, A. P. Melikhova, T. A. and Chakalova, N. S. (2014), "Information base for filling in simplified reporting — a tool for management and financial security", Chasopys ekonomichnykh reform, vol. 1, pp. 26—32.
21. Podmeshal's'ka, YU., Melikhova, T.O. and Chakalova, N.S. (2017), Bukhholders'kyy oblik: navch.-metod. posibnyk [Accounting: teaching method. manual], ZDIA, Zaporizhzhya, Ukraine.
22. Melikhova, T. and Lukashova, M. A. (2019), "Improvement of the methodology of accounts internal audit with accountable persons for improving the economic security of the enterprise", Efektyvna ekonomika, [Online], vol. 1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6826> (Accessed 16 Dec 2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.1.30.
23. Makarenko, A. and Akhmiedova, D. (2018), "Improving of audit of current receivables", Agrosvit, vol. 2, pp. 45—51.
24. Melikhova, T. (2019), "Methodical principles of internal audit conducting of accounts with accountable persons for improving the efficiency of enterprise activity", Investytsiyi: praktyka ta dosvid, vol. 9, pp. 10—17. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.9. 10.
25. Melikhova, T. Troyan, O. and Bondarenko, I. (2019), "Improvement of internal audit method of settlements with suppliers for increasing enterprise economic security", Ekonomika ta derzhava, vol. 2, pp. 88—93. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.2.88.
26. Melikhova, T. and Lukashova, M. A. (2019), "Improvement of the methodology of accounts internal audit with accountable persons for improving the economic security of the enterprise", Efektyvna ekonomika, [Online], vol. 1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6826> (Accessed 16 Dec 2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.1.30.
27. Melikhova, T. Chakalova, N. and Kuliek, A. (2019), "Improving the methodology of internal audit of settlements with customers in order to prevent breaches of tender procurement", Agrosvit, vol. 4, pp. 32—41. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.4.32.
28. Makarenko, A.P. Melikhova, T. O. and Chakalova, N.S. (2020), Teoriya i metodyka dokumentuvannya v obliku ta audyti [Theory and methods of documentation in accounting and auditing], ZNU, Zaporizhzhya, Ukraine.
29. Melikhova, T.O. and Troyan, O.V. (2017), "Analysis of the impact of the tax burden on the level of tax security of the enterprise", Investytsiyi: praktyka ta dosvid, vol. 20, pp. 33—37.
30. Makarenko, A.P. Melikhova, T.O. Podmeshalska, Y.V. and Chakalova, N.S. (2018), Bukhholders'kyy oblik: navch.-metod. posibnyk [Accounting: teaching method. manual], ZDIA, Zaporizhzhya, Ukraine.
31. Makarenko, A.P. Melikhova, T.O. and Chakalova, N.S. (2017), Podatkove planuvannya ta minimizatsiya podatkovykh ryzykiv: navch. posibnyk [Tax planning and minimization of tax risks: teaching. manual], ZDIA, Zaporizhzhya, Ukraine.
32. Podmeshal's'ka, Yu. Melikhova, T.O. and Chakalova, N.S. (2017), Bukhholders'kyy oblik: navch.-metod. posibnyk [Accounting: teaching method. manual], ZDIA, Zaporizhzhya, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 16.12.2020 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

**Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292**

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73